

Anna Mitura

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie

Zdalne nauczanie a egzamin maturalny z geografii w województwie mazowieckim

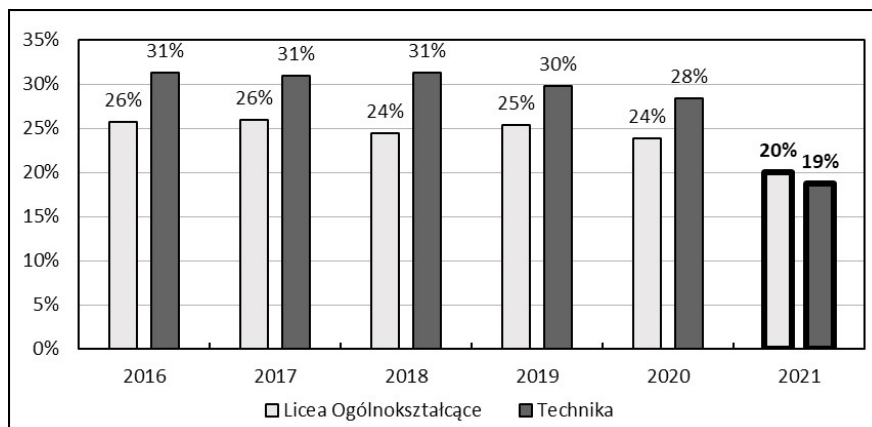
Wstęp

Sytuacja epidemiologiczna związana z występowaniem COVID-19 spowodowała podjęcie przez rząd różnych działań, które miały służyć zapobieganiu rozprzestrzeniania się koronawirusa. Od 12 do 25 marca 2020 r. zawieszono zostało prowadzenie działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej w jednostkach systemu oświaty (*Rozporządzenie Ministra Narodowej z dnia 11 marca 2020 r.*), a następnie aż do końca roku szkolnego w szkołach ponadpodstawowych zajęcia prowadzone były z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość – tak zwane zdalne nauczanie (*Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r.*). Egzamin maturalny został przesunięty – odbył się w dniach 8–29 czerwca 2020 r. i składał się wyłącznie z części pisemnej. Do części ustnej egzaminu mogli przystąpić maturzyści, którzy musieli przedstawić wynik egzaminu w części ustnej przy rekrutacji na uczelnie zagraniczne (*Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzonym w czerwcu 2020 r.*). Rok szkolny 2020/2021 uczniowie rozpoczęli stacjonarnie, jednak od 24 października 2020 r. na terenie całego kraju dla uczniów szkół ponadpodstawowych wprowadzone zostało zdalne nauczanie. Uczniowie klas maturalnych do nauki w szkole już nie wrócili. Zmiana sposobu nauczania nastąpiła 17 maja 2021 r., kiedy wprowadzono nauczanie hybrydowe (*Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 kwietnia 2021 r.*), a regularna nauka stacjonarna powróciła dopiero 31 maja 2021 r. (*Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 maja 2021 r.*). Długotrwałe ograniczenie funkcjonowania szkół spowodowało podjęcie decyzji o przeprowadzeniu w 2021 r. egzaminów maturalnych na podstawie wymagań egzaminacyjnych, które zawężają zakres wymagań określonych w podstawie programowej, o zniesieniu obowiązku przystąpienia do egzaminu z jednego przedmiotu dodatkowego oraz, tak jak w roku 2020, rezygnacji z przeprowadzania egzaminów ustnych (*Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r.*). Trwające wiele miesięcy zdalne nauczanie oraz wprowadzone zmiany dotyczące egzaminów maturalnych wpłynęły na ich przebieg oraz wyniki z poszczególnych przedmiotów. Celem tego artykułu jest przedstawienie, w jaki sposób przyjęte rozwiązania wpłynęły na charakterystykę zdających oraz wyniki egzaminu maturalnego z geografii w województwie mazowieckim w roku 2020 i 2021 w porównaniu z rokiem 2019. Do analizy wykorzystane zostały dane zebrane i opracowane przez pracowników Pracowni ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Warszawie.

Wybór geografii na maturze

Od roku szkolnego 2014/2015 uczniowie kończący liceum ogólnokształcące oraz od roku szkolnego 2015/2016 uczniowie kończący technikum mogą przystąpić do egzaminu maturalnego z geografii wyłącznie na poziomie rozszerzonym, wybierając go jako jeden z przedmiotów dodatkowych w formie pisemnej (*Informator o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015*). Wyniki uzyskane z tego egzaminu nie mają wpływu na zdanie egzaminu maturalnego, chyba że zdający wybrał tylko egzamin z geografii spośród przedmiotów dodatkowych, a następnie nie przystąpił do egzaminu lub doszło do jego unieważnienia (*Informator o egzaminie maturalnym z geografii od roku szkolnego 2014/2015*). Zasada ta nie miała zastosowania w roku 2021 z racji zniesienia obowiązku przystąpienia do egzaminu z jednego przedmiotu dodatkowego.

Geografia jest jednym z najpopularniejszych przedmiotów dodatkowych wybieranych na maturze, a w województwie mazowieckim od wprowadzenia egzaminu maturalnego w Formule 2015 jest najczęściej wybierana spośród przedmiotów zdawanych wyłącznie na poziomie rozszerzonym. W latach 2016–2020 geografię wybierało od 25% do 27% zdających – 27% w roku 2019 i 25% w roku 2020, natomiast w roku 2021 odsetek ten zmalał do 20%, co było najprawdopodobniej wynikiem braku konieczności przystąpienia do egzaminu z przedmiotu dodatkowego. Spadek liczby przystępujących do egzaminu z geografii w 2021 roku jest dużo bardziej widoczny wśród uczniów techników niż liceów ogólnokształcących (rys. 1). W 2021 roku do egzaminu maturalnego z geografii przystąpiło 19% uczniów techników przy 30% w roku 2019 i 28% w roku 2020 i jest to jedyny rok, w którym do egzaminu z geografii przystąpiło procentowo mniej uczniów z techników niż liceów ogólnokształcących.

Rysunek 1. Wybór geografii na maturze w latach 2016–2021 w województwie mazowieckim

Charakterystyka zdających

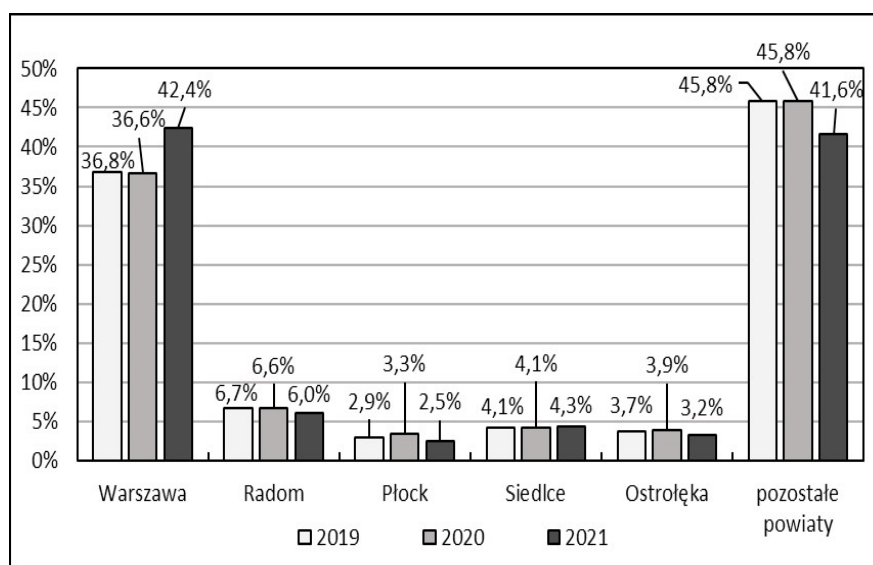
Liczba absolwentów przystępujących do rozwiązywania arkusza standardowego z geografii zmniejszyła się w 2021 r. w porównaniu z latami poprzednimi i wyniosła 8441 osób (10 122 osoby w roku 2020 i 9662 w roku 2019). Przełożyło się to na spadek liczby szkół, w których odbywał się egzamin maturalny z geografii – w roku

2021 było to 536 szkół (573 szkoły w roku 2020 i 555 w roku 2019). Spośród 8 441 zdających w 2021 roku 6 024 osoby to absolwenci liceów ogólnokształcących, a 2417 to absolwenci techników, co w przeliczeniu na procenty daje 71% zdających z liceów przy 29% z techników. Przewaga zdających z liceów nad zdającymi z techników wzrosła o 5 pp. w stosunku do roku 2020 i o 3 pp. w stosunku do roku 2019 (tab. 1). Widoczny spadek uczniów z techników zmienił skład procentowy kobiet i mężczyzn wśród zdających. W latach 2019 i 2020 wartość ta była taka sama i wynosiła 53% kobiet i 47% mężczyzn, natomiast w roku 2021 odsetek mężczyzn zmalał do 44%, a odsetek kobiet wzrósł do 56%. W roku 2021 wzrosła przewaga uczniów, którzy ukończyli szkoły publiczne. Uczniowie tych szkół stanowili 92% zdających (88% w roku 2020 i 89% w roku 2019). Zmiany nastąpiły także w miejscu położenia szkół zdających. Wyraźnie widoczny jest procentowy wzrost absolwentów zdających geografię w szkołach położonych w miastach o liczbie ludności powyżej 100 tysięcy. W latach 2019–2020 udział uczniów z tych szkół wynosił 45–46%, natomiast w roku 2021 odsetek ten wyniósł 51% i po raz pierwszy od wprowadzenia matury w Formule 2015 ponad połowa uczniów zdających geografię pochodziła ze szkół położonych w trzech miastach – Warszawie, Radomiu i Płocku. W szkołach położonych na wsiach i w mniejszych miastach o liczbie ludności poniżej 100 tysięcy procent zdających zmalał od 1 pp. do 2 pp. w porównaniu z latami 2019–2020 (tab. 1).

Tabela 1. Uczniowie zdający maturę z geografii i rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym w województwie mazowieckim w latach 2019–2021

		2019 (%)	2020 (%)	2021 (%)
Typ szkoły	licea ogólnokształcące	68	66	71
	technika	32	34	29
	publiczne	89	88	92
	niepubliczne	11	12	8
Położenie szkoły	miasto powyżej 100 tys. mieszkańców	45	46	51
	miasto od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	28	28	27
	miasto do 20 tys. mieszkańców	21	21	19
	wieś	6	5	4
Płeć	kobiety	53	53	56
	mężczyźni	47	47	44

W województwie mazowieckim wydzielonych jest 37 powiatów oraz 5 miast na prawach powiatów – Warszawa, Radom, Płock, Ostrołęka i Siedlce. W latach 2019–2020 uczniowie z tych miast stanowili 54,2% wszystkich zdających geografię (rys. 2), natomiast w roku 2021 stanowili oni 58,4%. Największy procentowy przyrost zdających, o ponad 5 pp., nastąpił w Warszawie. W innych miastach powiatowych niewielki wzrost w roku 2021 o 0,2 pp. nastąpił w Siedlcach, a w pozostałych trzech nastąpił spadek w roku 2021 w stosunku do roku 2020 o 0,6 pp. w Radomiu, 0,7 pp. w Ostrołęce i 0,8 pp. w Płocku. W szkołach warszawskich procentowo mniej uczniów skorzystało z możliwości rezygnacji z przystępowania do egzaminu maturalnego z przedmiotu dodatkowego niż w szkołach położonych w mniejszych miastach i na wsiach.

Rysunek 2. Udział procentowy uczniów zdających maturę z geografii z wybranych powiatów województwa mazowieckiego w latach 2019–2021

Arkusze maturalny

Arkusze maturalne z geografii w roku 2019 i 2020, a także w latach wcześniejszych opracowane były na podstawie wymagań zapisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie podstawowym i rozszerzonym oraz wymagań przypisanych do wcześniejszych etapów edukacji (*Informator o egzaminie maturalnym z geografii od roku szkolnego 2014/2015*), natomiast arkusze w roku 2021 opracowane zostały na podstawie wymagań egzaminacyjnych (*Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r.*), w których w zakresie treści IV etapu edukacyjnego usunięto w całości 39 wymagań szczegółowych i zmodyfikowano zapisy 19, a z III etapu edukacyjnego usunięto jedynie zapisy dotyczące regionalizmu w Polsce (egzamin maturalny w 2021 roku).

Pomimo okrojenia sprawdzanych treści konstrukcja arkusza maturalnego w roku 2021 nie różni się zasadniczo od arkuszy w latach 2019 i 2020. Maksymalna liczba punktów do zdobycia wyniosła 60 i jest niezmienna od roku 2015 (<https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/arkusze/>). W arkuszu z roku 2021 (tab. 2) nieznacznie mniejsza jest liczba zadań – 30 (35 w roku 2020 i 33 zadania w roku 2019) oraz poleceń – 43 (45 w roku 2020 i 44 polecenia w roku 2019). Mniejsza liczba poleceń przy tej samej liczbie punktów do zdobycia przekłada się na większą liczbę poleceń za dwa punkty – w roku 2021 polecenia dwupunktowe stanowiły 40% wszystkich poleceń (33% w roku 2020 i 36% w roku 2019). Większa liczba poleceń dwupunktowych jest korzystna dla zdających, gdyż mogą oni uzyskać 1 punkt za niepełną odpowiedź. W arkuszu z roku 2021 było też więcej poleceń otwartych, z których przynajmniej część dopuszcza różny sposób rozwiązania, co ułatwia uczniom udzielenie poprawnej odpowiedzi. W arkuszu z roku 2021 polecenia otwarte stanowiły 56% wszystkich poleceń (49% w roku 2020 i 52% w roku 2019).

Tabela 2. Zestawienie liczby zadań i poleceń w arkuszach maturalnych geografii w latach 2019–2021

	2019	2020	2021
maksymalna liczba punktów w arkuszu	60	60	60
liczba zadań w arkuszu	33	35	30
liczba poleceń w arkuszu	44	45	43
za 1 punkt	28	30	26
za 2 punkty	16	15	17
otwartych	23	22	24
zamkniętych	21	23	19

Zmian nie ma także w rozkładzie liczby zadań sprawdzających wiadomości i umiejętności w poszczególnych obszarach (tab. 3), co pokazuje, że wszystkie obszary umiejętności sprawdzane na egzaminie są istotne oraz traktowane w taki sam sposób niezależnie od roku pisania egzaminu.

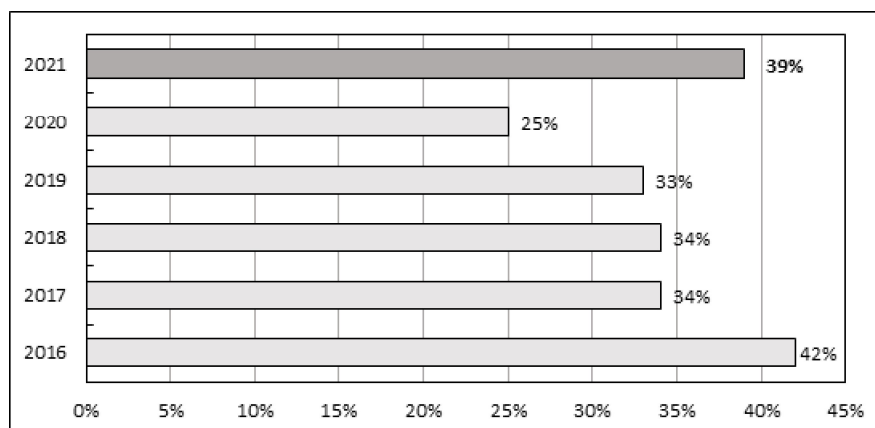
Tabela 3. Zestawienie liczby zadań sprawdzających wiadomości i umiejętności z sześciu obszarów w arkuszach maturalnych z geografii w latach 2019–2021

	2019	2020	2021
Dostrzeganie prawidłowości dotyczących środowiska przyrodniczego, życia i gospodarki człowieka oraz wzajemnych powiązań i zależności w systemie człowiek–przyroda–gospodarka	16	17	16
Analiza i wyjaśnianie problemów demograficznych społeczeństw	2	3	4
Proponowanie rozwiązań problemów występujących w środowisku geograficznym, zgodnie z koncepcją zrównoważonego rozwoju i zasadami współpracy, w tym międzynarodowej	1	1	1
Pozyskiwanie, przetwarzanie oraz prezentowanie informacji na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, w tym również technologii informacyjno-komunikacyjnych oraz Geograficznych Systemów Informacyjnych	15	19	18
Rozumienie relacji człowiek–przyroda–społeczeństwo w skali globalnej i regionalnej	1	3	2
Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej	2	2	2

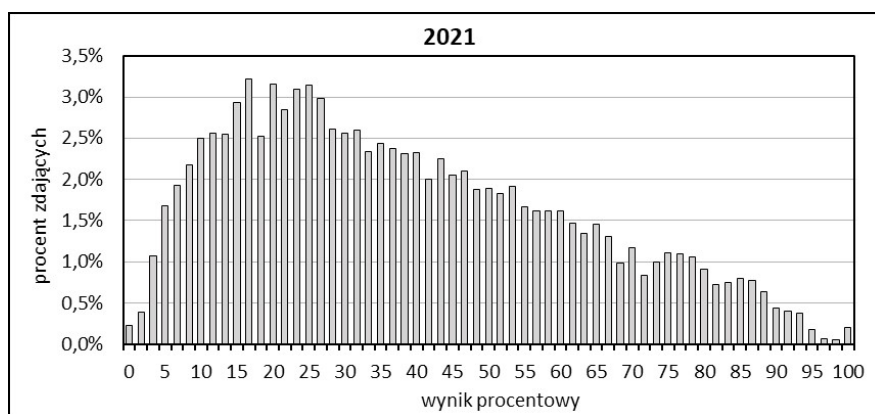
Arkusz z roku 2021 wydaje się łatwiejszy dla zdających od arkuszy sprzed roku czy sprzed dwóch lat. Ocenę tę potwierdzają informacje uzyskane w trakcie rozmów z maturzystami, nauczycielami geografii przygotowującymi uczniów do egzaminu oraz egzaminatorami. Z kolei analiza *Zasad oceniania rozwiązań zadań* dla arkuszy z ostatnich trzech lat wskazuje (<https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/arkusze/>), że w roku 2021 zasady były bardziej przyjazne dla zdających np. w zadaniach dwupunktowych, w których należało uzupełnić tabelę składającą się z dwóch kolumn do wypełnienia, punkty za zadanie przyznawano za poprawnie wypełnione wiersze lub kolumny.

Wyniki

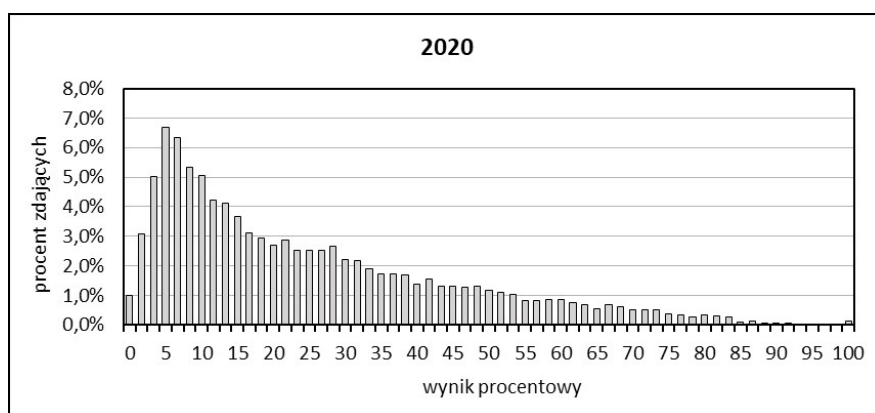
Średnie wyniki matury z geografii z lat 2019–2021 są zróżnicowane. W roku 2021 wynik ten wyniósł 39% i był to drugi pod względem wysokości wynik od roku 2016, kiedy to zarówno uczniowie liceów ogólnokształcących, jak i techników zdawali maturę w Formule 2015. Z kolei w roku 2020 średni wynik to 25% i jest to najniższy wynik z matury z geografii w historii Formuły 2015 (rys. 3). Duże zróżnicowanie wyników w tych latach widoczne jest na wykresach przedstawiających rozkład wyników (rys. 4a–c), które różnią się zarówno kształtem, jak i dominantą. Wyraźnie wyróżnia się tu rok 2021, w którym najczęściej pojawiającym się wynikiem jest 17% przy 5% w roku 2020 i 7% w roku 2019 (tab. 4).

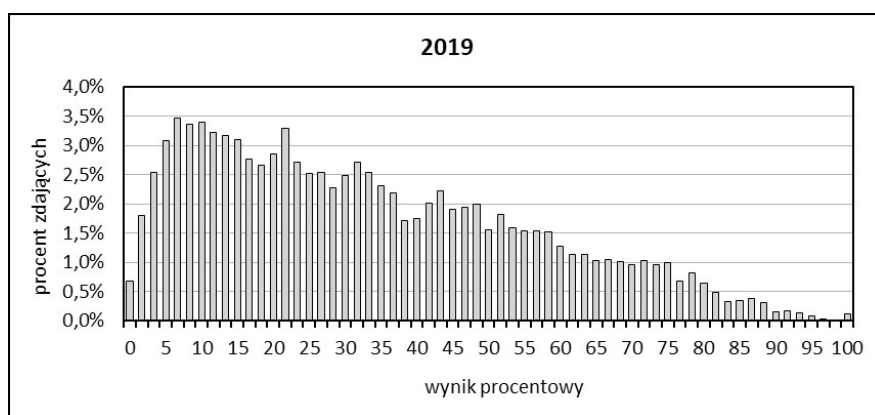
Rysunek 3. Średnie wyniki z egzaminu maturalnego z geografii w województwie mazowieckim w latach 2016–2021

Rysunek 4a. Rozkład wyników matury z geografii w województwie mazowieckim w roku 2021

Rysunek 4b. Rozkład wyników matury z geografii w województwie mazowieckim w roku 2020

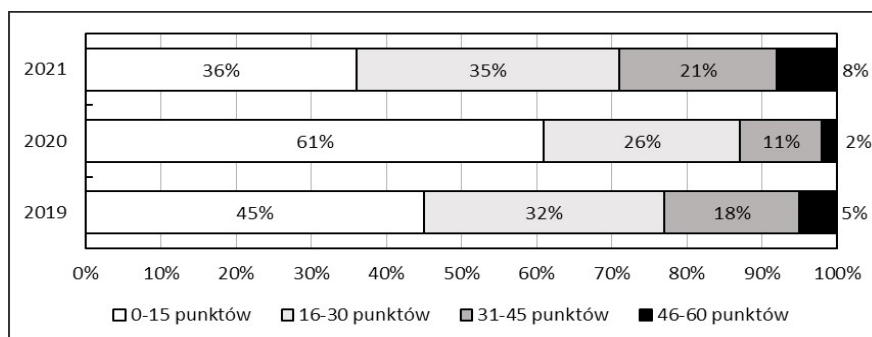

Rysunek 4c. Rozkład wyników matury z geografii w województwie mazowieckim w roku 2019

Tabela 4. Wyniki zdających maturę z geografii w województwie mazowieckim w latach 2019–2021 – parametry statystyczne

Rok	Zdający	Liczba zdających	Średnia (%)	Minimum (%)	Maksimum (%)	Dominanta (%)
2021	ogółem	8441	39	0	100	17
	z liceów ogólnokształcących	6024	45	0	100	27
	z techników	2417	23	0	100	17
2020	ogółem	10 122	25	0	100	5
	z liceów ogólnokształcących	6660	31	0	100	5
	z techników	3462	13	0	80	5
2019	ogółem	9662	33	0	100	7
	z liceów ogólnokształcących	6550	40	0	100	22
	z techników	3112	20	0	100	8

W latach 2015–2019 i w roku 2021 egzaminy maturalne odbyły się w maju – tuż po zakończeniu roku szkolnego dla uczniów klas maturalnych, natomiast w roku 2020 egzaminy maturalne zostały przełożone na czerwiec i między końcem roku a rozpoczęciem matur uczniowie mieli ponad miesiąc czasu wolnego. Jest to uważane za jedną z przyczyn niskiego wyniku egzaminu. Wśród innych przyczyn niskiego wyniku wymienia się: trudny w ocenie uczniów i nauczycieli arkusz maturalny, długotrwała niepewność w kwestii terminu i formy egzaminu oraz ogólne zniechęcenie zaistniałą sytuacją, a u wielu uczniów brak motywacji do rzetelnego wypełnienia arkusza z egzaminu, którego wynik nie ma wpływu na zdanie matury. To zniechęcenie przejawiało się w dużej liczbie opuszczonych zadań otwartych w arkuszach oraz dużej liczbie arkuszy ocenionych na 0 punktów, w których nie podjęto rozwiązania zadań – w roku 2020 takich arkuszy było 101, w roku 2021 – 19, a w roku 2019 – 66. Z kolei na stosunkowo wysoki wynik w roku 2021 złożyło się również kilka czynników. Oprócz majowego, znanego z wyprzedzeniem terminu, było to opracowanie arkusza maturalnego na podstawie zredukowanych wymagań podstawy programowej, łatwy w ocenie uczniów i nauczycieli arkusz oraz brak konieczności przystępowania do egzaminu na poziomie rozszerzonym, co przełożyło się na rezygnację z pisania egzaminu przez część osób niezainteresowanych osiągnięciem dobrego wyniku z geografii. Rezygnacja części osób z podchodzenia do egzaminu widoczna jest w liczbie prac ocenionych na 0 punktów – tylko 19 – oraz procentowym rozkładzie liczby uczniów, którzy osiągnęli wynik w przedziałach 0–15, 16–30, 31–45 i 46–60 punktów (rys. 5). Najniższy procent uczniów, którzy osiągnęli wynik w przedziale 0–15 punktów, jest w roku 2021 i wynosi 36% (61% w roku 2020 i 45% w roku 2019). Najwyższy procent uczniów w przedziale 46–60% również jest w roku 2021 i wynosi 8% (2% w roku 2020 i 5% w roku 2019).

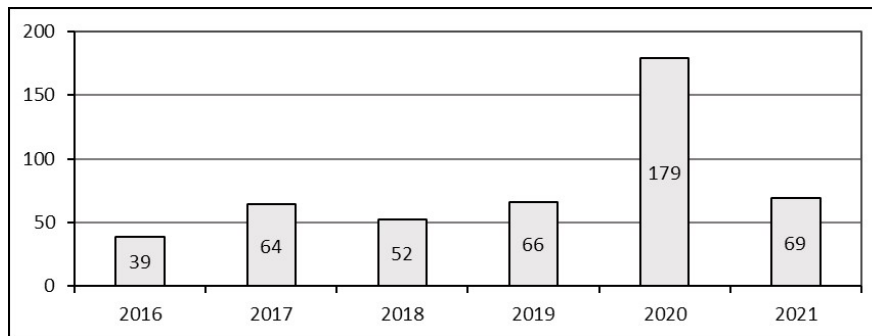

Rysunek 5. Udział procentowy uczniów, którzy osiągnęli wynik na maturze z geografii w województwie mazowieckim w latach 2019–2021 w przedziałach punktów 0–15, 16–30, 31–45 i 46–60

Dla części uczniów klas maturalnych, którzy samodzielnie potrafili się uczyć i mieli motywację do pracy, zdalne nauczanie było formą korzystną. Pozwalało, zwłaszcza uczniom dojeżdżającym z daleka do szkół, zaoszczędzić nawet 3–4 godziny dziennie przeznaczone na transport, co przekładało się na możliwość poświęcenia więcej czasu na powtórzenia do matury oraz na sen, a to z kolei sprzyjało efektywności nauki. Z kolei uczniowie słabo zmotywowani lub potrzebujący bezpośrednich i indywidualnych wskazówek od nauczycieli bardzo stracili na tej formie nauki.

Ciekawe wnioski wynikają także z analizy liczby wglądów w prace maturalne z geografii (rys. 6). Wyraźnie zaznacza się na wykresie rok 2020, w którym było prawie trzykrotnie więcej wglądów niż w latach 2019 i 2021 – 179, podczas gdy w roku 2019 było ich 66, a w roku 2021 – 69. Wydaje się, że mogą być dwie przyczyny tej sytuacji – pierwsza to niskie wyniki z egzaminu, a druga to sytuacja epidemiologiczna w roku 2020. Uczniowie uczestniczący we wglądach często sami mówili, że przychodzą dokonać wglądu, bo i tak nie mają nic lepszego do robienia – czekają na wyniki rekrutacji na studia, która jest przesunięta, a ponadto nie mogą swobodnie wyjechać za granicę na wakacje czy też podjąć sezonowej pracy, np. w gastronomii.

Rysunek 6. Liczba wglądów maturalnych z geografii w województwie mazowieckim w latach 2016–2021

Podsumowanie

Sytuacja epidemiologiczna związana z występowaniem COVID-19, wprowadzone w związku z tym kształcenie na odległość oraz zmiany w sposobie przeprowadzania egzaminów maturalnych w latach 2020 i 2021 w istotny sposób wpłynęły na charakterystykę zdających oraz wyniki egzaminu maturalnego z geografii. W 2020 r. po dwumiesięcznym zdalnym nauczaniu i przesuniętym terminie matury na czerwiec zdający uzyskali najniższy średni wynik od początku wprowadzenia Formuły 2015 – w województwie mazowieckim wyniósł on 25%, natomiast w roku 2021 średni wynik 39% był drugim wynikiem w Formule 2015 po 42% w roku 2016. Należy jednak pamiętać, że w roku 2021 zniesiono obowiązek przystąpienia do egzaminu na poziomie rozszerzonym i wielu maturzystów niezainteresowanych przedmiotem zrezygnowało z pisania matury z geografii. Fakt ten w połączeniu z okrojeniem sprawdzanych wiadomości i umiejętności wskazuje, że osiągniętego wyniku nie można traktować na równi z wynikami uzyskanymi w innych latach.

Bibliografia

- Egzamin maturalny w 2021 roku. Vademecum nauczyciela. Geografia. <https://www.ore.edu.pl/2021/01/egzamin-maturalny-w-2021-roku-vademecum-nauczyciela/> [dostęp: 10.09.2021].
- <https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/arkusze/> [dostęp: 10.09.2021].
- Informacja o egzaminie maturalnym przeprowadzanym w czerwcu 2020 r. (w terminie głównym).* https://cke.gov.pl/images/_KOMUNIKATY/20200601%20Egzamin%20maturalny%202020.pdf [dostęp: 10.09.2021].
- Informator o egzaminie maturalnym od roku szkolnego 2014/2015. Część ogólna.* <https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/informatory/> [dostęp: 10.09.2021].
- Informator o egzaminie maturalnym z geografii od roku szkolnego 2014/2015.* <https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/informatory/> [dostęp: 10.09.2021].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 410).*
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 493).*
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 16 grudnia 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 2314).*
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2021 poz. 824).*
- Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 28 maja 2021 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2021 poz. 982).*